Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ соціології та медіакомунікацій
Кафедра соціології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ, ЛАБОРАТОРНИХ, ПРАКТИЧНИХ, САМОСТІЙНИХ РОБІТ ТОЩО

з курсу

«АКАДЕМІЧНИЙ СВІТ: МЕРЕЖІ, АГЕНТИ, ІДЕОЛОГІЇ»

Розробник:
кандидат соціологічних наук,
доцент ЗВО Роман БОРИСОВ

Харків - 2025

ЗМІСТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ 3

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ 4

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ 5

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ 5

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ 6

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА 8

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття включають виконання практичних завдань, дискусію з обов'язкової літератури та доповіді. Доповідь на семінарі – це усний виступ за темою, яка поглиблює чи розширює перелік питань, розглянутих на лекції. Теми доповідей представлені в завданнях по кожній з тем курсу. Джерела підбирають самостійно та за допомогою консультації з викладачем. Доповідь має розвивати компетенції академічного виступу, тому виголошується усно, уникаючи безпосереднього читання, протягом не більш ніж 10 хвилин. Схвалюється використання допоміжних аудіо та візуальних матеріалів.

Метою семінарських занять є представлення здобувачами тих теоретичних знань, які були отримані ними під час лекцій, а також у результаті самостійного засвоєння рекомендованої літератури; поглиблення розуміння різноманітних процесів, що відбуваються в області найсучасніших теоретико-методологічних розробок за останні чверть століття, шляхом дослідження першоджерел мовою оригіналу або у перекладі, здійснення компаративного аналізу різних теорій та парадигм, а також звернення до мета теоретизування.

Для підготовки до семінару здобувачі отримують перелік питань для обговорення та відповідний список літератури.

В рамках семінарів здобувачам пропонуються різні форми роботи: групові дискусії із зазначених у переліку питань; робота в малих групах; організація «круглого столу» на обрану здобувачами тематику; презентації (або лекції-презентації), присвячені висвітленню того чи іншого теоретичного матеріалу з курсу «Академічний світ: мережі агенти, ідеології».

Семінарські заняття дають змогу аспірантам зробити виступ у дискусії, а також зробити презентацію з критичного аналізу.

Виступ у дискусії на семінарі – це усна презентація з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії має продемонструвати знання матеріалів лекції й рекомендованої літератури, а також власну точку зору того, хто виступає щодо дискусійного питання та аргументацію щодо неї.

Критерії оцінювання виступу в дискусії: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади); демонстрація навичок критичного мислення; самостійність, аргументованість.

Теми семінарських занять

1. Homo Academicus – анатомія академічної особистості
2. Історичні типи академічних агентів
3. Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр
4. Архітектура академічних мереж.
5. Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи
6. Циркуляція знання та модельні випадки
7. Політична історія дисциплін
8. Інституційні ідеології та університетські моделі
9. Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури
10. Перформативність знання, кризи та майбутнє академії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів за курсом передбачає підготовку до семінарських та практичних занять, презентацію усної доповіді на семінарському занятті, підготовку до контрольних робіт, заліку, а також написання та представлення наукової статті.

Метою самостійної роботи здобувачів є опрацювання тих теоретичних знань, які були отримані ними під час лекційних занять, а також завдяки самостійному засвоєнню рекомендованої літератури та додаткових наукових джерел, самостійно знайдених здобувачами; більш глибокий аналіз процесів, що відбуваються в академічному світі XXI століття, що може здійснюватися як завдяки вторинному аналізу соціологічних теоретичних досліджень, так і в результаті авторського аналізу; підготовка здобувачів до виконання контрольних робіт та написання залікової роботи.

Кожна тема навчального курсу вимагає відповідної самостійної роботи, яка включає в себе: ознайомлення з рекомендованою літературою; вторинний аналіз результатів соціологічних досліджень, присвячених предмету курсу; підготовку контрольних робіт, передбачених навчальним планом, а також підготовку до залікової письмової роботи.

Протягом курсу здобувачі ведуть рефлексивний щоденник обсягом приблизно 500 слів щотижня, в якому аналізують власну позицію в національній академічній системі, шукають історичні паралелі з описаними в текстах ситуаціями (наприклад, яким типом академічного агента вони себе відчувають) та рефлексують над тим, як прочитані матеріали резонують з їхнім досвідом. Цей щоденник є простором для розвитку рефлексивної свідомості.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Здобувачі пишуть дві **контрольні роботи** протягом семестру.

Перша контрольна робота (1000 слів) присвячена автоетнографії власної академічної траєкторії в порівняльній перспективі: здобувач аналізує свій шлях в контексті національної системи, порівнює її з іншими моделями (використовуючи типологію, надану під час лекції) та ідентифікує, які форми капіталу є найбільш цінними у його конкретному контексті.

Друга контрольна робота (1000 слів) фокусується на історичному аналізі дисципліни: здобувач може обрати політичну історію своєї дисципліни (подібно до аналізу Міллса або Енгермана), дослідити трансформацію дисципліни в період певної кризи або порівняти національні традиції у своїй галузі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.

Залік проводиться в письмовій формі та передбачає 2 типи завдань: питання на пояснення та завдання з критичного аналізу. Максимальна оцінка заліку – 40 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Робота на семінарах.

3 бали – послідовний, логічний, обґрунтований виклад матеріалу; вміння вільно формулювати та аргументувати висновки, застосовувати отримані знання до аналізу конкретних соціальних ситуацій.

2 бали – неповний виклад матеріалу; вміння систематизувати й узагальнювати інформацію, але неспроможність її аналізувати й формулювати аргументовані висновки.

1 бал – спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням помилок; невміння систематизувати й узагальнювати інформацію.

Контрольні роботи, передбачені навчальним планом. Завдання до кожної контрольної роботи представлені в творчій формі. Здобувач, використовуючи концепції та розробки, з якими він був ознайомлений протягом курсу, має виконати конкретне завдання з практичними та емпіричними елементами: Оцінюється за 20-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

16-20 балів. Робота виконана повністю самостійно, концепти використано адекватно їхньому змісту та визначенням, наведено ключові поняття та їхню операціоналізацію, емпірика та практика вбудовані в теоретичну рамку коректно.

12-14 балів. Робота має певні елементи несамостійності; більша частина концептів використана адекватно змісту та визначенням; ключові поняття та їхня операціоналізація наведені, але в недостатньому чи неповному вигляді чи кількості; вбудування емпірики та практики в теоретичну рамку має недоліки.

6-10 балів. Робота в основному є несамостійною, лише простежуються певні елементи самостійності; всі або майже всі концепти використані без узгодження зі змістом та визначенням; ключові поняття та їхня операціоналізація не наведені або наведені в основному чи повністю некоректно; між емпірикою та практикою, з одного боку, та теоретичною рамкою, з іншого, майже чи зовсім немає поєднання.

1-5 бали. Робота повністю несамостійна; концепти використані без розуміння їхнього сенсу, структури та ієрархії; текст хаотичний, не простежується жодного порядку; поняття ненаукові або використовуються недисципліновано; емпірика, практика та теорія взагалі ніяк не пов’язані, згадуються суто ритуально і розірвано.

Залікова робота. Виконання завдань залікової роботи оцінюється за 40-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

35-40 балів – знання програмного матеріалу мають системний характер; повний, правильний, послідовний, логічний виклад матеріалу з відсутністю

помилок; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв’язки.

31-34 бали – знання й розуміння програмного матеріалу в повному обсязі; повний, послідовний, логічний, аргументований виклад матеріалу; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; допущені незначні помилки не впливають в цілому на загальне вирішення завдань.

21-30 балів – знання й розуміння тільки основного програмного матеріалу; спрощений і неповний виклад матеріалу, коли завдання в основному виконані, але здобувач не володіє матеріалом глибоко, його знання мають розрізнений характер; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність її аналізувати та формулювати аргументовані висновки; допущені окремі помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

11-20 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають поверхневий характер; спрощений і непослідовний виклад матеріалу; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність самостійно робити висновки; допущені суттєві помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

0-9 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають неповний характер; спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням суттєвих помилок; нездатність до систематизації й узагальнення інформації; допущені суттєві помилки, що значною мірою вплинули на загальне вирішення завдань.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники, навчальні посібники

1. Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. Європейська теоретична соціологія XX–XXI століть : навч. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 328 с.
2. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: навч. посіб. / за ред. А. Ручки. Київ: Інститут соціології НАН України, 2007. 363 с.
3. Соціологічна енциклопедія / укл. В. Г. Городяненко. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
4. Соціологія : навч. посібник / за ред. С. О. Макєєва. Київ : Знання, 2008. 566 с.
5. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / за ред. В. М. Пічі. Київ : Каравелла; Львів : Новий Світ-2000, 2002. 480 с.
6. Giddens A., Philip W. Sutton. Essential Concepts in Sociology. 2014.
7. Gordon M. (editor). The concise Oxford dictionary of sociology [1st publ. ed.]. Oxford University Press, 1994. VIII+573 pp.
8. Johnson H.M. A Short History of Sociology [Reprint ed.]. Routledge. Polity Press. 1998. 446 p.
9. Ritzer G. Encyclopedia of social theory [Vol 1, 1 ed.]. Sage Publications. 548 p. 2005.
10. Ritzer G., Ryan J.M. (editors). The Concise Encyclopedia of Sociology [1 ed.]. Wiley-Blackwell. 776 pp. 2011.
11. Scott J. A Dictionary of Sociology 4/e (Oxford Quick Reference) [4 ed.]. OUP Oxford. . 2014. 832 p.
12. Turner B. The Cambridge Dictionary of Sociology. Cambridge University Press, 2006. 709 pp.
13. Wright J. D. International encyclopedia of the social & behavioral sciences [Second edition]. Elsevier. 2015.

Базова

1. Саїд Е. Орієнталізм. Київ: Komubook, 2025. 536 с.
2. Jelewska Agnieszka (editor), Krawczak Michal (editor), Reid Julian (editor). Postcollectivity: Situated Knowledge and Practice (Studies in Critical Social Sciences, 284). Brill Academic Pub. 2024. 268 p.
3. Goldberg Sanford C. Foundations and Applications of Social Epistemology: Collected Essays. Oxford University Press. 2022. 256 p.
4. Leroux Robert, Thierry Martin, Stephen Turner. The Future of Sociology: Ideology or Objective Social Science? Routledge. 2022. 230 p.
5. Redner H. The Humanities, the Social Sciences and the University: A Study in Knowledge Production. Routledge. 2023. 226 p.
6. Stark D. (editor). Practicing Sociology: Tacit Knowledge for the Social Scientific Craft. Columbia University Press. 2024. 304 p.

7. Steinmetz G. The Colonial Origins of Modern Social Thought: French Sociology and the Overseas Empire. Princeton University Press. 2023. 576 p.
8. Бурдьє П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Частина ІІ: Чиказький воркшоп. Київ : Медуза, 2015. 224 с.
9. Танчер В., Скокова Л. Культуральна соціологія: «сильна програма» досліджень смислів соціального життя. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2009. № 4. С. 19–42.
10. Bourdieu P. Homo academicus. John Wiley and Sons. 1990. 376 p.
11. Bourdieu P. Science of Sociology and Reflexivity. University of Chicago Press. 2004. 129 p.
12. Comunello Francesca, Martire Fabrizio, Sabetta Lorenzo. What People Leave Behind: Marks, Traces, Footprints And their Relevance To Knowledge Society [1 ed.]. Springer. 2022. 356 p.
13. Connell R. Southern Theory. Routledge. 2007. 288 p.
14. Engerman D. Know your enemy. The Rise and Fall of America's Soviet Experts. 2010. 480 p.
15. Fricker Miranda, Peter J. Graham, David Henderson, Nikolaj J. L. L. Pedersen. The Routledge Handbook of Social Epistemology. Routledge. 2019. 512 p.
16. Haraway D. Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*. Vol. 14. #3. 1998. P. 575-599.
17. Knorr Cetina K. Epistemic cultures: how the sciences make knowledge. Cambridge: Harvard University Press, 1999. 110 p.
18. Krause M. Model Cases. On Canonical Research Objects and Sites. The Universuty of Chicago Press. 224 p.
19. Lamont M. How Professors Think. Inside the Curious World of Academic Judgment. Science Technology & Human Values. №36 (3). P. 413-416.
20. MacKenzie D. An Engine, Not a Camera. How Financial Models Shape Markets. The MIT Press. 2006. 391 p.
21. Merton R. The Sociology of Science and Sociology as Science. Columbia University Press. 2010. 336 p.
22. Mills D. Difficult Folk? A Political History of Social Anthropology. Berghahn Books. 2010. 232 p.
23. Remedios F.X., Dusek V. (auth.). Knowing Humanity in the Social World: The Path of Steve Fuller's Social Epistemology [1 ed.]. Palgrave Macmillan UK. 2018. XVI+179 p.
24. Ringer F. The Decline of German Mandarins. Wesleyan University Press. 1990. 548 p.
25. Slaughter S., Leslie L. Academic Capitalism. Johns Hopkins University Press. 1997. 296 p.
26. Walsh Ph. Arendt Contra Sociology: Theory, Society and Its Science. Ashgate. 2015. 174 p.

Допоміжна

1. Falk W. The Decomposition of Sociology. Irving Louis Horowitz. *Journal of Sociology & Social Welfare.* Volume 22. Issue 3. September. Article 11. May 2015.
2. Steven Lukes and W. G. Runciman Relativism: Cognitive and Moral. http://www.jstor.org/stable/4106865 .
3. Loet Leydesdorff The Knowledge-Based Economy: Modeled, Measured, Simulated. Universal Publisher Boca Raton, 2006. 380 pp.
4. Connolly W. Pluralism. Durham, NC: Duke University Press, 2005. 208 pp.
5. Connolly W. The Ethos of Pluralization. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995. 243 pp.;
6. Ilnytskyy1 Denys Universities in the global knowledge economy: the eclectic paradigm* // International Economic Policy. – 2015. – № 1 (22). - pp. 121-154.
7. Kunz V. Rational Choice. Frankfurt ; New York, Campus Verlag, 2004. 175 p.
8. Maryanski A. The pursuit of human nature in sociobiology and evolutionary sociology // Sociological Perspectives. 1994. Vol. 37. № 3. P. 375–389.
9. Goldman A. Group knowledge versus group rationality: two approaches to social epistemology // A Journals of Social Epistemology 1:11—22(2004).
10. Schmitt Fr. F. Socializing Epistemology: // Socializing Epistemology. The Social Dimensions of Knowledge. Ed. by Fr. F. Schmitt. Rowman a. Littlefield publ., Inc., 2004.
11. Longino H. The Fate of knowledge in Social Theories of Science / Socializing Epistemology.
12. Longino H. Science, Power, Knowledge: Description and Prescription in Feminist Philosophy of Science / Feminist Epistemology. Lnd., 1993.
13. Kornblith H. A Conservative Approach to Social Epistemology // Socializing Epistemology.
14. Kitcher Ph. Contrasting Conceptions of Social Epistemology / Socializing Epistemology. The Social Dimensions of Knowledge. Rowman and Littlefield Publ., 1994.
15. Schmitt Fr. and Spellman J. Socializing Epistemology: A Bibliography / Socializing Epistemology. P. 289—310.
16. Forley R. Egoism in Epistemology / Socializing Epistemology.
17. Goldman A. Epistemic paternalism: Communication control in law and Society/ Journal of philosophy, 88. 1991. P. 113—131.
18. Rouse J. Knowledge and Power: Toward a Political philosophy of Science. Ithaca: Cornell University Press, 1987.
19. Latour B. Science in Action. Cambr., Hass. 1987.
20. Bloor D. Knowledge and Social Imagery. London, 1976; 2 edn. Chicago, 1991.
21. Ph. Petitt Group with Minds of Their Own.
22. List Christian. On the Many as One / Philosophy and Public Affairs 33 (4). P. 377—390.
23. List Christian. Group Knowledge and Group Rationality: A Jadgment Aggregation Perspective / Episteme; a journal of social epistemology. 2005/ Vol. 2. № 1.

24. Rouse Joseph. Engaging Science. How to Understand Its Practices Philosophically. Cornell University. 1996.
25. Collier James H. (editor) The Future of Social Epistemology: A Collective Vision. Rowman & Littlefield Publishers. 2015. 300 p.
26. Di Iorio Francesco (auth.)Cognitive Autonomy and Methodological Individualism: The Interpretative Foundations of Social Life [1 ed.]. Springer International Publishing. 2015. 185 p.
27. Bardin Andrea (auth.). Epistemology and Political Philosophy in Gilbert Simondon: Individuation, Technics, Social Systems [1 ed.]. Springer Netherlands. 2015. 251 p.
28. Haddock Adrian , Alan Millar, Duncan Pritchard (Editor) Social Epistemology. Oxford University Press, USA. 2010. 391 p.
29. Agazzi Evandro, Echeverria Javier, Amparo Gomez Rodriguez. Epistemology and the Social. 2008. 232 p.
30. Fuller Steve. Social Epistemology. Indian University Press. 1991. 526 p.
31. Diesing Paul (auth.), Robert S. Cohen, Marx W. Wartofsky (eds.) Epistemology, Methodology, and the Social Sciences [1 ed.]. Springer Netherlands. 1983. 270 p.
32. Sohn-Rethel Alfred. Intellectual and Manual Labour: A Critique of Epistemology (Critical social studies). Macmillan Education UK. 1978. 132 p.